

Visszaemlékezések

A mester idősebb korában elhagyta a Pietát, amihez sok emlék és siker fűzte. Németföldre ment szerencsét próbálni. Ottlétének azonban nem volt különösebb visszhangja. Itt is halt meg.

Velencében viszont sikerre vezette zenekarát, nemes emberek jártak a csodájára. Kisebb csoportokban írjunk néhány visszaemlékezést, amit felnőttként írtak az egykori tanítványok a mesterről!

Például:

- Egy kottagyűjtemény bevezetőjének részlete – egy zenésszé lett volt tanítvány tollából.
- Részlet a zeneszerző nekrológiájából (pl. egy kollégától).
- Antonio visszaemlékezései a Pietában töltött évekről.

Az órát néhány mondatnyi, Vivaldiról szóló információval zárhatjuk...

Melléklet

Javasolt zenék az órák egyes részeihez:

1. óra

A bál jelenethez tánczene: Apáczai Kiadó, Daloskönyv (5. osztály) CD-n vagy kazettán megjelent mellékletéből:

- J. S. Bach: G-dúr menüett (35. szám)
- J. S. Bach: Gavotte (D-dúr Szvitből) (38. szám)
- J. S. Bach: Bourrée (h-moll Szvitből) (40. szám)

2. óra

Daloskönyv (2. osztály), CD

A „véletlenül meghallott zene” c. konvencióhoz: Vivaldi: A négy évszak – Nyár II. tétel eleje (77.), esetleg a II. tétel eleje (76.)

Mimes játék (a zenekar): Vivaldi: Négy évszak – Tél I. tétel eleje (63.)

A varázsfuvola

Lipták Ildikó – Mészáros Beáta

Téma: Családi viszály.

Tanulók: 5-6. osztály.

A játék izgalmasabb, ha az opera ismertetése előtt játsszuk, de ha van olyan a gyerekek között, aki már találkozott a művel, az sem jelent problémát, hiszen a műből csak egyetlen (a családi) szílat választottuk történetünk alapjául, továbbá a cselekménybonyolítás izgalmánál fontosabb lehet a kutatómunka.

Fókusz: A gyerek helyzete és viszonya a családi viszályban; a gyerek csak tehetetlen báb lehet a szülők közötti harcban, avagy joga van-e a saját életéhez?

Szükséges eszközök: Papírok, tollak, CD-lejátszó, A varázsfuvola c. opera CD-n, videómagnó és televízió, Ingmar Bergman: A varázsfuvola c. operafilmje.

Cél: Válaszkeresés a fókuszban megfogalmazott kérdésre; a Mozart-opera alaptörténetének megismerése; közelebb kerülni az operához mint műfajhoz, ezzel előkészítve, hogy A varázsfuvola c. opera megismerése ének-zene órán ne ütközzék ellenállásba.

Idő: 2 tanóra.

Körülmények/feltételek: Terem, széthúzott padokkal. A játék két drámatanár közreműködésére épül. A tanároknak ismerniük kell az operát.

A játék kezdetén szükségtelen elárulni, hogy A varázsfuvoláról játszunk, de a zenei és filmes bejátszásoknál közöljük előre, hogy a szereplők énekhangon szólalnak meg („a mai órán egy opera segít nekünk a történet eljátszásában”)! Az óra végén viszont természetesen mondjuk el a legfontosabb információkat

(Emanuel Schikaneder, Wolfgang Amadeus Mozart a szerzők, és hogy az anyát a műben az Éj királynőjeként emlegetik)!¹

Felemelős fogó

A bemelegítés mellett alkalmazásának célja: annak megtapasztalása, hogy milyen érzés egy olyan embert felemelni, aki küzd ez ellen; a cipeléshez szükséges együttműködés megteremtése. Tekinthejtük e játékot a későbbi A VÁROSLAKÓK ÉS AZ ŐR című beépített gyakorlat előkészítésének is.

Közös éneklés, daltanulás

Csak lassan, lassan, lassan... – részlet az operából (Monostatos és az Éj királynője készülnek meglepni Sarastrót).

Ez dramaturgiailag és a hangulat megteremtése érdekében is hasznunkra van. Még kétszer fordul majd elő a dal a játék során: egyszer a gyerekek énekelhetik Pamina elrablásakor (A városlakók és az őr), másodszor Bergman filmjében hangzik el az óra vége felé, mikor a történet szerint az anya jön visszaszerezni a lányát.

Mozgáskoncentrációs játék

Valamilyen könnyen megszólaló hangszer körbeadása, a cél, hogy hang nélkül sikerüljön egymás kezébe adnunk (hangszer híján kulcsesomót is használhatunk, bár ez 6. osztályban már túl könnyűnek tűnik).

Peremfeltételek (tanári narráció formájában)

XVIII. század. Történetünkben két nyugat-ausztriai tartomány torzsalkodásába pillanthatunk bele. Az egyiknek ura Sarastro, a másiknak egy asszony: Constanza. Két nagyon erős személyiség. A kettejük közti feszültségnek olyan oka van, ami a történelemben nem megszokott jelenség (tehát pl. nem területért folyik a viszály). De ezt egyelőre tegyük félre...

Sarastro tartományában él egy híres-hírhedt szerecsen, Monostatos. Állítólag nagyon jól szervezett bandája van, minden gázságot nyom nélkül, „tisztán” tudnak elintézni. Jelszavuk: „Csak lassan, lassan!”

Egy alkalommal különös dolog történt: Sarastro, aki eddig sohasem tett volna ilyet, Monostatoshoz fordult segítségért. Arra kérte a bandát, hogy rabolják el számára Paminát, Constanza 16 éves lányát. Ha ez sikerül anélkül, hogy a lánynak haja szála görbülne, busás jutalmat kapnak. Ha viszont Paminának a legkisebb bántódása esik, nem hunynak többé szemet az elkövetett bűneik felett.

Ez a narráció elég hosszadalmas, igyekezni kell nagyon összefogottan elmondani és esetleg időnként ellenőrző kérdésekkel megszakítani, hogy kiderüljön: követhető-e a gyerekek számára a sok elhangzó információ.

Beépített gyakorlat: A városlakók és az őr című játék mintájára

Ajánljuk fel a gyerekeknek, hogy játsszuk el ezt a lányrablást, lépünk Monostatos és csapata szerepébe!

E játéknak tulajdonképpen nincs egyéb haszna, mint hogy a hosszú narráció után egy olyan akciót ad a gyerekeknek, ami kedvet teremthet a történet eljátszásához, továbbá lehetővé teszi számukra, hogy mozogjanak egy kicsit az alábbi – töprengősebb – játékok előtt.

Narráció: A lányt szigorúan őrzik, sosem hagyhatja el a sűrű erdőséggel körülvett várkastélyt, de ezen belül is (pl. a kertben) csak kísérettel járhat. Paminának a haja szála sem görbülhet, semmi nyomot nem hagyhatunk magunk mögött: nem lehet tehát harcba bocsátkozni, nem derülhet ki, hogy kik és hová vitték a lányt. A városlakók és az őr c. gyakorlat mintájára cipeljük át Paminát „egyik tartományból a másikba”.

Közben énekelhetjük az indulónkat, ami erősíti az összetartozás érzését és egyfajta fegyelmet és izgalmat kölcsönöz a játéknak. Az alvó Paminát az egyik tanár játssza. A dalt nem hallja, de – mint a gyakorlatban az őr – azonnal jelzi, ha meghallja a közeledő léptek zaját. A játék akkor ért véget, mikor óvatosan letették őt a tér másik felén.

Filmrészlet

Nézzünk meg egy jelenetet, melyben azt láthatjuk, hogy mit tesz az anya azután, hogy elrabolták a lányát!

¹ Az óravázlatot a 2002. évi Színház-Dráma-Nevelés módszertani hétvégére, bemutató foglalkozásnak készítettük. (A szerzők jegyzete.)

„Felfogadja” Tamintot és nekiígéri a lányt, ha vissza tudja hozni.

Ha elég szemfülesek vagyunk, sokat megtudhatunk Constanza jelleméről. A jelenet másik szereplője Tamino herceg. Róla annyit tudunk, hogy a környék legjobb partijaként emlegetik. (Említsük meg, hogy a filmen a háttérben Monostatos is felbukkan!)

Értékelés: Mit tudunk meg az anyáról?

Fontos, hogy a gyerekeket rávezessük arra – mivel operáról van szó –, hogy az énekhang, a zene is jellemző. Itt ehhez képi segítséget is kapnak, később csak a szereplő hangja áll rendelkezésre. Ezt a fokozatosságot betartva rávezetjük a gyerekeket az árnyaltabb, figyelmesebb zenehallgatásra. Ha célunk, hogy az operáról mint zenei műfajról is tanuljanak², akkor hangozzék el a tanártól, hogy az anya koloratúrszoprán énekhangú figura.

„Menjünk át” a másik tartományba, nézzük meg, mi is lehet Sarastro oka, hogy elraboltatta a lányt, de mindenekelőtt hallgassunk meg egy részletet az operából, melyből néhány információt kapunk a másik szereplőről is!

Zenerészlet

Sarastro áriájából. („Ó, Ízisz és Ozirisz...”) Ezután: a szereplő jellemzése csupán a hangja alapján. Tanulságos lehet összehasonlítása a másik szereplővel.

Az egyik igen temperamentumos, éles hangokkal fejezi ki az érzéseit, míg az utóbbi higgadtnak, töprengőnek, érzékenynek tűnik áriája alapján. (Sarastro basszus férfihang.)

Forró szék

Sarastrohoz szólnak a kérdések (a szerepben az egyik tanár: nem az, aki Paminát játszotta a rablásnál). Ajánljuk fel a gyerekeknek, hogy faggassák ki Sarastrót arról, hogy miért raboltatta el a lányt!

Itt kell kiderülnie, hogy Sarastro Pamina édesapja, de egyéves kora óta (ekkor elváltak Constanzával) nem láthatta a gyermekét. Többször próbálkozott, hogy találkozzanak, de nem engedték a közelébe. Sarastro tudomása szerint Paminának azt mondta az édesanyja, hogy az apja halott. Most elhatározta, hogy így vet véget ennek a dolognak.

Narráció

Nézzük meg most Paminát, jelenlegi helyzetében! Harmadik napja, hogy Sarastro fogságában van, nem áll szóba senkivel, nem fogad el enni-, innivalót.

Sarastro elhatározta, hogy elmondja az igazat a lányának, bár nincs könnyű dolga, hogy megragadja a figyelmét. Megpróbálja bebizonyítani Paminának, hogy igazat mond.

Egész csoportos improvizáció

A gyerekek (mindannyian) Sarastro szerepében, az egyik tanár Pamina. Sarastronak meggyőzőnek, hitelesnek kell lennie!

Narráció

Constanza és Sarastro tehát 16 évvel ezelőtt férj és feleség voltak. Házasságuk két évig tartott, a gyermek egy éves volt, mikor a szülők elváltak.

Kiscsoportos improvizációk

Nyilván nem lehetett könnyű 16 éven keresztül fenntartani Pamina számára ezt a látszatot, hiszen a tartományban, különösen a kastélyban mindenki tudta, hogy mi az igazság. Nézzük meg, hogy az anya hogyan tudta elhiteni Paminával ezt a hazugságot! Játsszunk jeleneteket arról, hogy Pamina – az édesapjával folytatott beszélgetés után – milyen helyzetekre emlékszik vissza, amikről úgy gondolja, hogy árulkodóak lehetnek az anyjára nézve!

Levelek, naplók

Térjünk vissza Paminához, az apával folytatott beszélgetés után! Évek múltán is élete egyik legbizonytalanabb, fájdalmas és nehéz időszakaként gondolt vissza ezekre a napokra. Tollat és papírt kért. Emlékeit néhány naplójegyzet, levél őrzi.

² Ezt a drámaórát nem csak ének-zene tanórán játszhatjuk...

Kiscsoportokban készítsünk egy-egy ilyen írást!

Levél a barátnőhöz, vers az érzéseiről, naplórészlet a gondolatairól. A munka alatt Pamina áriája szól háttérzeneként.

Állókép

Családi festmény, mely akkor készülhetett volna, ha Pamina teljes családban nő fel. Az állókép rögzítése után „emeljük ki” belőle, azaz tüntessük el az apát, és nézzük meg úgy a képet, hogy az ő helye üres!

Eredetileg a fenti helyett más (összetettebb és talán érdekesebb) feladat volt a tervezők tarsolyában, de a bemutató hevében így redukálódott az instrukció. Nézzük, hogy mi is lett volna terv szerint:

Montázs

Két csoportban dolgozunk. Az egyik az apa „vágyképeit” jeleníti meg: milyen képek készülhettek volna, ha együtt lehet a lányával – de a képekről a másik szereplő, a gyerek hiányzik (pl. öleli a nem létező gyereket), közben a másik csoport hangját halljuk, amint Paminaként arról beszélnek (akár egy baráttal), miért szerette volna, ha van apja (pl. mikor este félt; megtanította volna horgászni stb.).

Narráció

Constanza hamarosan a tettek mezejére lépett. Elhatározta, hogy a saját fegyverét fordítja Sarastro ellen: Monostatos felé visszautasíthatatlan ajánlattal élt. Az anya, Monostatos és számos fegyveres Sarastro vára felé közelít.

Filmrészlet

Az Éj királynője és Monostatos támadása. („Csak lassan, lassan...”)

Narráció

Pamina elhatározta, hogy útját állja a vérontásnak. A harcoló szülők közé áll és megpróbálja őket jobb belátásra téríteni.

Játsszuk el ezt a jelenetet! A gyerekek Pamina szerepében, Sarastro szerepét ugyanaz a tanár játssza, aki korábban, Constanzát pedig a másik.

Egész csoportos improvizáció

A döntés

Mit mondhat Pamina, mikor a szülők igyekeznek elbeszélni a feje fölött és nem szívesen veszik figyelembe, hogy mit akar a gyerekük? Persze mindketten igyekeznek maguk mellé állítani a lányt és rávenni, hogy vele tartson.

Ha szükséges, adhatunk lehetőséget arra is, hogy a játszó a térbeli elhelyezkedésükkel is jelezzék, ki mellé állnának mint Pamina.

A bemutató órán – e változat szerint – az anya teljesen egyedül maradt, a többség az apát választotta, míg néhányan nem tudtak dönteni a két szülő között. Ez feltehetően nem csak amiatt történt így, hogy a gyerekek ekképp fejezték ki tiltakozásukat az anya sok éves hazugsága miatt, hanem mert legalább egy feladat erejéig hiányzik a gyermekkor boldog pillanatainak felidézése: amikor Pamina jól érezte magát az anyjával, amikor „talán eszébe sem jutott a halottnak hitt apa”.

A játékot rövid befejező, értékelő megbeszélés zárja, pl. arról, hogy vajon lehet-e egyáltalán mindenki számára elfogadható megoldást hozni ebben a helyzetben.

„Anyagtorlódás” miatt kimaradt e számunkból az Országos Diákszínjátszó Egyesület történetéről szóló dolgozat folytatása, továbbá a neveléstörténeti vonatkozású sorozatunk esedékes része. Az Olvasótól megértést kér a szerkesztő – ezekkel az írásokkal is szolgálunk következő számunkban.